

niet krasser dan b.v. Professor Valetton bezigde, toen hij in de Stemmen voor Waarheid en Vrede, April 1895, Dr. Hoedemaker rubriceerde onder de „valsche pleitbezorgers Gods“, en van diens lezingen tegen de moderne Schriftcritiek schreef: „De gemeente wordt hier misleid.“ Waartegenover Dr. Hoedemaker toen in zijn woord van verweer achtte „niet te mogen verzwijgen op hoedanige wijze de gemeente werkelijk misleid wordt.“ „De Gemeente wordt misleid, zoo dikwerf de criticus haar te verstaan geeft, dat de critiek een vrij onschuldigen arbeid verricht, wanneer zij de chronologische volgorde van de boeken des O. T.s wijzigt, alsof zij het schilderij intact liet, maar alleen de lijst veranderde, waarin zij gezet is. De gemeente wordt misleid, wanneer zij met instemming eene prediking hoort, laat ons zeggen over de verzoeking van den Heiland in de woestijn, zonder te vermoeden, dat de prediker, die zooveel schoons en waars over die verzoeking zegt, het woord, waarmee de Christus den Satan bestrijdt, tot driemaal toe, uit eene ondergeschoven wel laat ontleenen. De gemeente wordt m.a.w. misleid, wanneer men schoone dingen zegt aangaande den Christus, maar verzwijgt, dat het „daar staat geschreven“ van dien Christus, zijn: „wederom staat er geschreven“, eene dwaling, eene vergissing of hoe men het noemen wil is geweest, althans een bewijs, dat de Heiland niet aan de Schriftcritiek had gedaan; dat de groepen, die deze Christus met die aanbalingen in de geschiedenis van Israël heeft gedaan, geen historische waarde hebben. Dat noem ik misleiding“ (Hoedemaker, Als verleiders en nochtans waarachtigen, blz. 39 en 40).

Dit gescharrel met den Bijbel — is er eerlijker woord voor? — hadden de ethische heeren echter tot op dien tijd — zooals de Transvalers zeggen: in kabinet gehouden. Maar Dr. Hulsman was l'enfant terrible, die er mee op straat kwam.

In de Utrechtse Predikantenvergadering van 1896 had n.l. Dr. H. Zeijndner van 's-Gravenhage, de leermeester van Dr. Hulsman, de vraag ingeleid: „Welke houding moet de Evangeliedienaar, naar het voorbeeld van den Heer J. C., aannemen ten opzichte van de Heilige Schriften des Ouden Verbonds?“

Bij de beantwoording nu van die vraag had Dr. Zeijndner o.m. gezegd: „Jezus Christus heeft geen enkele letter schrifts nagelaten, en Zijne prediking is tot ons gekomen door het kanaal van een gebrekkige menschelijke overlevering, zoodat wij nooit met wetenschappelijke zekerheid zullen kunnen zeggen: „Zóó juist en niet anders heeft de Heer gesproken.“

Dit woord ontroerde Dr. Hulsman. Van dit oogenblik af tot ernstig nadenken gekomen over de beteekenis der critiek, moest hij klagen over het feit, dat hij als Evangeliedienaar geen vasten grond meer onder de voeten had. Na jarenlangen pijnlijken tweestrijd, waarin hij alles van de critiek verwachtte, bekreep hem nu een gevoel van angst, dat deze critiek, die hij zoo lang had vertrouwd, eindigen zou met het gansche positieve christendom geheel te vernietigen. En dien tweestrijd niet langer kunende verdragen, achtte hij het nu zijn plicht, in de vergadering van predikanten met scherpe wapenen tegen zulk een critiek te protesteeren als tegen een verwoestende macht voor het geloof. Eerlijk kwam hij er voor uit, dat de combinatie van geloof en wetenschap zich aan hem in zijn eigen hart als een droevige onwaarheid voordeed. „Ik ben predikant“, zoo zei hij, „en wensch 's Zondagsmorgens met een eerlijk hart het Evangelie te verkondigen. Ik heb 's Zondagsmorgens een „woord der waarheid“ te brengen tot mijn gemeente, en duizenden, die nooit gestudeerd hebben, hebben geloof in deze „waarheid“. 's Zondagsmorgens hebben wij geen critiek en kennen wij geen critiek. En hoe kunnen wij dan in onze studeerkamers op den duur deze critiek verdedigen, waarvan de gemeente niet mag hooren, omdat, naar het luidt, die critische quaestie voor de meesten ontijdig is. Is dit eerlijk? Is dit geoorloofd? Wordt zoodoende de gemeente niet bedrogen?“

In een tijd van grooten tweestrijd, toen hij waarlijk niet wist, hoe hij het Kerstverhaal moest opvatten, had Dr. Hulsman eens in Haarlem een Kerstpreek geëindigd met het woord van Allard Pierson: „Hoe liefelijk zijn de illusies, die ons door het leven dragen; mogelijk is in onze illusies onze hoogste waarde gelegen.“... om daarna de droevige vraag te opperen: „Zou mogelijk het Kerstverhaal een illusie zijn?“ Van achteren bekende Dr. Hulsman: „Ik was eerlijk op den dag, toen ik dit zeide, maar later had ik er berouw van, toen ik merkte, hoeveel menschen door dit ééne woord geschokt waren. Maar wat moet de gemeente denken, wanneer wij, gewone predikanten, onze strijd verklaren en opbelderen, door tegenovergestelde bladzijden te laten lezen uit de „Studiën“ en uit de „Overdenkingen.“ Wat moet de gemeente denken als zij in de „Studiën“ leest: „De reis naar Bethleem was overbodig“, en in de „Overdenkingen“: „Laat ons het gebeurde in Bethlehems velden eens aandachtig lezen.“ Nu zou ik toch durven verzekeren, dat alle vrome zielen Prof. J. J. P. Valetton voor een ouderwetsch Bijbelgeloovige zouden houden bij het hooren van dergelijke kerstpredikatiën. Laat Prof. J. J. P. Valetton nu,

een oogenblik na zijn preek, eens eerlijk van den kansel aan zijn gehoor mededeelen: „Mogelijk is dit nooit zoo gebeurd“, dan zouden de menschen immers steenen opnemen om hem te verguizen. Inderdaad, dit standpunt is onhoudbaar. Het vermoordt ons waarheidsgevoel. Men moet kiezen of deelen. Men moet vooruit naar het modernisme en scepticisme, of terug naar den ouden Bijbel.“

Tot zoover Dr. Hulsman.

En de woorden die ik van Dr. Sikkell aanhaalde, komen hiermee slechts overeen. Dat de ethischen feitelijk de Schrift loslaten en prijsgeven aan de critiek, terwijl zij op den kansel zegenende handen over de Schrift uitbreiden en vaak als teedere, fijne, warme predikers boeiden, dat noemde ook Dr. Sikkell, (Hollandia 934) „een gruwelijk spel van onwaarheid“; niet de prediking der ethischen, maar hun dubbelzinnige houding tegenover de Schrift op den kansel en in het studeervak. En hij was er dankbaar voor, toen er omstreeks 1906 een einde kwam aan dezen leugenstand op den kansel, doordat de Haagsche predikant Dr. Cramer nu onomwonden verklaarde, dat hij het gezag der Heilige Schrift verwierp, terwijl zijn ambtgenoot, Dr. Gerretsen, zich daarbij openlijk aan zijn zijde schaarde.

Dr. Cramer en Dr. Gerretsen kwamen toen zelf tot de erkenning, dat hun houding en verhouding onwaar en onwaardig was. Zij oordeelden, dat hier een oneerlijk spel gespeeld werd, waaraan een einde moest komen. Dit was het oneerlijke spel, dat men eenzijdig als „eerlijke critici“ zich één verklaarde met de ongelooovige critici, en anderzijds als „eerlijke geloovigen“ zich één verklaarde met de Gemeente in haar geloof. De Gemeente waande, en vertrouwde, dat instemming met haar geloof ook instemming met haar erkenning van de Heilige Schrift insloot. Zij werd misleid; zij werd bedrogen. En aan dat bedrog maakten mannen als Dr. Cramer en Dr. Gerretsen nu een einde. Zij wilden van nu af open kaart spelen. En dit waandeerde Dr. Sikkell toen in hen (no. 936) als een eerlijke daad, die boven het „vroom bedrog“ uitging. Nu traden deze Haagsche doctoren op „zonder masker“ (no. 937).

Volkomen terecht zeiden zij ook, dat, gelijk zij thans spraken, reeds sedert vele jaren gesproken en geleerd werd aan de Hoogeschoolen. Met name hadden de hoogleraren Valetton te Utrecht en Wildeboer te Groningen een breede reeks van leerlingen aan de Universiteiten geheel naar dezen regel gevormd inzake het Oude Testament, en sinds het optreden van prof. Baljon werd ook door dezen hoogleraar bij de studie van het Nieuwe Testament geen andere regel gevormd.

Nu deed Dr. Sikkell van deze mannen als menschen niets af. Hij geloofde, dat velen van hen te goeder trouw waren. Mannen als de oudere Ethischen, de oude Chantepie en Gunning, stonden bij hem hoog. En de bekoring, waarmee Valetton te Utrecht de harten stal, kende ook hij. „Maar de Leginselen der Ethische richting, bepaald der jongere Ethischen“, zoo schreef hij (no. 1196) „zijn wat de Godsopenbaring zoowel als wat de Schriftcritiek aangaat, zuiver modern. En ook wat de leer der waarheid betreft, al draait hier bij velen de consequentie.“ „De Ethische richting is in haar eigenlijk beginsel en consequentie de vernietiging der gemeente van Christus als Gemeente van Christus, en de vernietiging van het christelijk geloof als het christelijk geloof, gelijk zij de vernietiging van de Heilige Schrift als de Heilige Schrift is. Wij weten zeer wel, dat geloovige zielen, ook van mannen van studie, in de strikken eener zoodanige richting gevangen kunnen zijn, en dat zelfs de Gemeente van Christus over een breed oppervlak een tijd lang onder de bekoring van zulke mannen geheel te goeder trouw kan verkeerden. Ach, ook de allerheiligsten, zoolang ze in dit leven zijn, kunnen in allerlei diepten vallen en onder allerlei bekoring gevangen worden. De genade en de waarheid van het Christelijk geloof kunnen daarom zeer wel het eigendom der ziel der Ethische theologen zijn, en ware leden der Gemeente van Christus kunnen zeer wel een tijd lang meedweepen met een richting, die met de genade en de waarheid in strijd is. Maar zulke theologen kunnen toch niet de betrouwbare gidsen der Gemeente van Christus gerekend worden, en zulke geloovigen mogen, door wie de trouw des geloofs kent, niet met rust gelaten worden. Integendeel. De leugen moet worden ontmaskerd en de blinddoek moet worden afgerukt, ook vooral waar het menschen geldt, die wij om hun persoonlijkheid eeren en liefhebben.“ (no. 941).

Dit, amice! ter toelichting van de geïncrimineerde woorden.

Later D. V. nog iets over onze roeping in deze.

Met vriendelijke groeten,

t.t.

J. C. RULLMANN.

## UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Dr Isaac N. Wückerhoff en Dr Albertus Christiaan van Raalte. \*)

Ziet, God is mij een Heiler; de Heere is onder degenen, die mijne ziel ondersteunen. Psalm 54 : 6.

De open brief aan de geloovigen in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika maakte aldaar een diepen indruk. Hij werd vertaald en verscheen alzoo in „The Christian Intelligencer.“ Direct werden de handen aan het werk geslagen om waar en hoe men maar kon de arme emigranten te helpen. In eene vergadering las Dr. Wückerhoff den brief voor; de voorlezing deed het gebed geboren worden en aan het gebed paarde men veel bereidwilligheid om hulpe te bieden. Er werd eenig geld verzameld en daardoor kon men in plaatsen waar de landverhuizers landden of ook door moesten reizen agenten aanstellen, om den weg te wijzen, leiding te geven en steun te bieden. De ziel van dit alles was de genoemde predikant van Albany.

Zoo geschiedde het dat Van Raalte van New-York met de stoomboot de machtige en schoone rivier opvoer naar Albany om met geheel zijn gezin ontbijt en middagmaal te gebruiken bij dezen dominee, die getoond heeft met woord en daad te willen helpen. Deze ontmoeting zou de meest verstrekkende gevolgen hebben voor de toekomst met betrekking tot het kerkelijk leven van de duizenden landverhuizers, die Van Raalte met diens ambtgenooten in de eerste jaren volgden. Middelerwijl trok Van Raalte steeds dieper de nieuwe wereld in en ging op onderzoek uit om een geschikte landstreek te vinden voor kolonisatie. Hij was daartoe de van God geroepen en ook met de noodige geschiktheden toegeruste man. Een man des geloofs, een man van praktischen zin, van ruimen en onbevangen blik. Zijn ontmoetingen met onderscheiden Amerikaansche predikanten waren voor hem door den regel tot groote bemoediging. Hoe gaarne hij naar hen hoorde, hun raadgevingen ontving, toch keek hij ten slotte door eigen bril. Vooroordeelen tegen dit of dat gedeelte van de staten, geschikt ter vestiging, liet hij varen als zij hem ongegrond schenen.

Van Raalte was een gansch ander man dan H. P. Scholte. Had hij van af het eerste oogenblik van zijn aankomst het oog op Wisconsin gevestigd gehad; hij gaf deze voorkeur er dra aan toen hij steeds meer inzag, dat zij zijn wantrouwen verdiende en de vooringenomenheid tegen Michigan maakte langzamerhand plaats voor het inzicht, dat het de staat moest worden voor de vestiging der kolonie.

Toen hij daarin den weg des Heeren begon te erkennen, zag hij steeds meer in wat vóór Michigan pleitte en dat was buitengewoon veel; duidelijk scheen hem schier alles te pleiten voor dezen staat aan de westzijde der meren gelegen. Wat een goede gunste van God werd daarin aan dezen man Gods geschonken! Geen grooter voorrecht dan na eenmaal de keuze gedaan te hebben, bij den dag versterkt te worden in de overtuiging dat deze de goede is. Wanneer wij thans nog lezen welke de redenen zijn die hem hebben geleid om vast te besluiten zich in Michigan te vestigen, dan treft ons uit dit schrijven weer hij vernieuwing, wat wij ook opmerkten bij den brief dien hij eenmaal aan Dr. H. de Cock schreef, hoezeer hij met een ruimen blik alles overziet, terwijl hij terzelfder tijd rekening houdt met minutieuze aangelegenheden, die toch niet over het hoofd mogen worden gezien, zal niet de geheele berekening falen. Hij was de geschikte en van God bijzonder toegeruste man voor de groote taak hem op de schouders gelegd.

Doch ook hierin was geen toeval. Het was een bijzondere gunste van God ook voor dezen leidman persoonlijk, dat hij van te voren alles nauwkeurig wikte en woog, geen post onopgemerkt voorbijging, toen hij een machtige toren ging bouwen, lumers als de kolonie zich hier gaat vestigen en de mannen beginnen om open plekken te maken in de oerwouden van dezen staat, dan zal er een lijdensperiode aanbreken in de geschiedenis dezer voortrekkers, als haast met geen pen is te beschrijven. Indien toen Van Raalte had moeten twifelen of de keuze wel goed was geweest; als hij toen geslingerd was geworden en zijn gedachten in hem waren vermenigvuldigd en de vraag telkens weer was gerezen: heb ik mijn voet wel op een goed pad gezet? hoe zwaar zou dan de last voor hem zijn geweest! Als een andere Mozes heeft hij zijn volk uitgeleid; is hij door God aan het hoofd dezer uitgewekenen gezet; maar heeft hij ook moeten ondervinden dat dit Israël een moeilijk en vaak murmureerend volk zich betoonde, dat niet immer de verwijtingen terughield. Ware Van Raalte niet een man Gods geweest; had de Heere zich niet betoond een helper te zijn in den nood; was die niet geweest onder degenen die hem ondersteunden, hij was bezweken onder den last en ook hij zou gestorven zijn, gelijk zooveel der eerste voortrekkers stierven. Des Heeren wegen zijn soms raadselvol voor den mensch. Was voor Van Raalte en de zijnen de trek naar het Westen niet een heilig moeten geweest, hij zoude den dag hebben

\*) Wormser zegt in zijn „Van Raalte“, dat de naam van het schip, waarmee Van Raalte in Amerika kwam, niet „The Southerner“ was, maar „The Sultane“.

kunnen  
landver  
man. De  
woestijn.  
De mac  
zijde va  
sombere  
humne c  
grooten,  
De krae  
raskoort  
voedsel  
welijks  
te begr  
lagen in  
om de  
om op  
voor  
konden  
van het.

Toen  
bijn a te  
vraag o  
Als wij  
vergelij  
delbare  
leeftijd,  
gevormd  
Het is  
hoog en  
wel de  
zaak van  
zijn. We  
geweest,  
leed dat  
verwijt  
slechts e  
afgaan,  
doorgedr

De ko  
plaats m  
gekozen  
meten, v  
het groot  
heeft Va  
uit zijn  
nauwkeu  
schets“

is zonne  
de woer  
te werk  
die zich  
granten  
nemend

De v  
zich lan  
Van Ra  
op Van  
mazoo, s

De pu  
voor de  
en voor  
van Nev  
schreven  
kolonist  
zooveel  
koesteri  
daaruit  
van de g  
deze Ke

In Vr  
men: a  
eenige

In de  
Kersche  
tuur van  
Er me  
houden  
Predikan  
redacteu  
delt hij  
dikamht  
zaken al  
wijziging  
niet spr  
zich van

Ma  
één,  
soma  
vindi  
Dit  
He  
lige  
trach  
zijn  
kams  
huist  
en g  
mens  
voet  
den